

ISSN:
Yıl: 1, Sayı: 1, Eylül 2015, s. 69-78

Yrd. Doç. Dr. Fatma ÖZTÜRK DÖNMEZ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Dekorları ve Kostümü Bölümü, İstanbul; fatma.donmez@msgsu.edu.tr

KAĞITLA YAPILAN GİYSİ TASARIMLARI

Özet

Tiyatro kostümlerini tasarlama sürecinde; eğitimde kullanılan bazı yeni pratikler; öğrencilerin sahne kostümüne bakış açısını değiştirerek, sahne kostümünü algılamada deneyim kazanmalarını sağlamıştır. Bu amaçla başladığımız, kağıt kostüm uygulamaları öğrencilerin birikim ve becerilerini yansıttıkları birer eser haline gelerek izleyicilerin beğenisini kazanmıştır.

Araştırma, tasarım, çizim gibi her tasarımcının tasarım sürecine başladığı tekniklerle yola çıkılan bu çalışmalarda, çalışma gruplarına farklı sınırlandırmalar getirilerek, kendi özgün tasarımlarını uygulamaları hedeflenmiştir. Kostüm kalıplarının teknik olarak çizildikten sonra terzi mankenleri üzerinde prova yapılması, daha sonrasın da terzilerin Amerikan beziyle yaptıkları teknik prova, çıkacak işin sağlamlığı ve doğruluğu bakımından yadsınamaz bir çalışmadır; ancak öğrenciler için hem süreci kısaltmak hemde kağıt ve kumaş sarfiyatını azaltmak için uygulamalarımızı doğrudan kağıt malzeme kullanarak gerçekleştirmeye başladık.
Ağırlıklı olarak kağıt malzemenin kullanıldığı ancak bazen gerekli görülen durumlarda farklı malzemelerinde yer aldığı çalışmalar bir bütün olarak bakıldığında birbirleriyle oluşturdukları, uyum ve ahengi koruyabilmişlerdir.

Bir çalışma pratiği kazandırmak amacıyla başladığımız bu çalışmaların, tiyatro kostümü hazırlamak için henüz sahada yerini alamamış öğrencilerin sahne kostümünün zorluklarını görebilmeleri için uygun bir hazırlık çalışması olmuştur. Bu çalışmayla kazandıkları deneyimlerinden, kolaylıkla kostüm atölyelerinde faydalanabileceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Kostüm, Kağıt, Tiyatro, Sahne, Tasarım,

THE CLOTHING DESIGN WITH PAPER

Abstract

In the process of designing theatrical costumes, some new practices used in training enabled students to gain experience in stage costumes by changing the perspective of students for stage costumes. Paper costume applications we initiated for this purpose have gained the admiration of the audience by becoming a work that reflects the knowledge and skills of the students.

In these studies that begin with certain techniques used by every designer at the beginning of the design process such as research, design, drawing, it is aimed to apply their own unique design by bringing different restrictions on the working group. Trying on the costumes on the tailor's models after drawing the mold technique, then the tailor's technical try on with the nettle cloth is important for the accuracy and stability of the work; we began to do our practices with paper material directly to reduce the use of paper and fabric waste.

When all the work that mainly paper material is used but sometimes different materials are used where necessary is considered as a whole, they can protect the cohesion and harmony that they create with each other.

These works that we started in order to gain practical work, have been proper preparation for students who have not yet taken place in the preparation of stage costumes for theater to be able to see the difficulties. The experience gained with this work will be able to easily take advantage in costume workshop.

Key Words: Costume, Paper, Theatre, Stage, Design,

Kağıt giysiler, 1960'lar da Amerika'da tek kullanımlık, kısa ömürlü ve reklam amacıyla "yenilikçi moda" kavramı içerisinde ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyılın erken dönemlerinde, maskeli balolar için kağıt giysi ve aksesuarlar yapılmış olsa da tam olarak moda anlayışı olarak ortaya çıkması ve tüketilmeye başlanması "Zamanın Ruhunu Yakala" (Zeitgeist) fikriyle ortaya çıkan 1960'lı yılların tasarımcıları sayesinde olmuştur.

İlk olarak, 1958'de "Amerikan Scott" kağıt firmasının, bir pazarlama tekniği olarak piyasaya sürdüğü kağıt giysiler, tüketiciyi teşvik edecek biçimde sunularak, reklam kampanyalarıyla pazardan payını alarak firmanın satış cirosunu artırmıştır. 1962'de Andy Warhol'un "Campbell's Soup" şirketi için ambalaj tasarımını yapması; daha sonra bu grafik tasarımdan yola çıkarak, bir kağıt elbise yapılması "The Souper Dress" adlı tasarımı ortaya çıkarmış ve firma yetkilileri o dönemde reklam kampanyası başlatarak, iki kupon ve bir dolar'a bu kağıt elbiseleri tüketiciyle buluşturmuştur. Hızlı bir şekilde yayılan "The Souper Dress" Warhol'un tasarımı olan çorba kutularının, ambalajlarının, desen halinde yanyana dizilmesiyle oluşturulmuştur. Elbisenin tasarımcısı bilinmesede, 1966'da çok yankı getirdiği ve tüketim çılgınlığına damgasını vurduğu bilinmektedir. Bu yenilikçi görüntüye sahip giysiler, dayanıksızlığı, rahatsızlığı ve itici şekilde gösterişli renkleriyle çabuk tüketilmeye mahkum olmuştur.

Resim 1-2: "Souper Dress" Andy Warhol'un çizimlerinden yola çıkılarak yapılmıştır. Çorba kutularının üzerindeki etiketlerden iki tane ve bir dolar getiren herkes beden ölçülerini bildirerek bu kağıt elbiseye sahip olabiliyorlardı. MetMuseum.org/collection

Bir süre, tüketim çılgınlığı ve reklam kampanyaları için araç olmaktan farklı bir amaca hitap edemeyen kağıt giysiler, kalıcılığının korunabileceği konumlardada, yer almaya başlamıştır. 2000'li yıllarda, sanatsal değer kazanarak, sanat eseri niteliğindeki kostümlerin kopyalarının yapılması için malzeme olarak kullanılan kağıt artık bir müze eseri haline gelmiştir. Kağıt kostüm tasarımlarıyla adından söz ettiren Belçika'lı sanatçı Isabella de Borchgrave, yaptığı çalışmaları bir araya getirerek, oluşturduğu "Papiers a la Mode" adlı sergisiyle kostüm tarihine adeta bir ayna tutmaktadır. Borchgrave'in ilham kaynağı, 1994'te Yves Saint Laurent'in bir retrospektif sergisi olmuştur. Bir kostüm tarihçisi olan, Rita Brown'la çalışan Borchgrave, orjinal dönem kostümlerini, tüm ayrıntılarıyla tamamen inceleyip, ölçüler alarak günlerce yapılan bir araştırma safhasından sonra tasarımları uygulamaktadır. 2004 yılında, Jacquelin Kennedy'nin gelinliğini, birebir kopya ederek yine çok önemli bir çalışmaya imzasını atmıştır.

Resim 3: Jacquelin Kennedy'nin gelinliği. Isabelle de Borchgrave ve Rita Brown tarafından kopyalanmış. John Kennedy Başkanlık kütüphanesi ve müzesi.

Resim 4: Isabelle de Borchgrave

Tarafından yapılmış "Papier a la Mode" adlı çalışmalar.

www.mitademo.com

Resim 5: Isabelle de Borchgrave tarafından yapılmış "Papier a la Mode" adlı çalışmalar.

www.mitademo.com

Biraraya geldiklerinde oluşturdukları kompozisyonla, uyum içerisinde sergilenen kostümler, aslında kalıcı özelliğe sahip olmamaları bakımından; suya yazılan yazı gibidir. Sergilenmenin dışında, daha dayanıklı kağıt malzemelerin kullanılmasıyla yapılan kağıt kostümler, birçok performans içinde, kullanılabilmiştir. Rus asıllı sanatçı, Asya Kozina'nın senelerdir üzerinde çalıştığı, kağıt kostümler incelikle işlenmiş detaylarıyla, göz dolduracak niteliktedir. Asya Kozina, sadece kendi işleriyle değil bu alanda yaptığı kurslarla da farklı yaş grubundan insanlara eğitim verip, onlara kağıt katlama ve kesme tekniklerini öğretip bunlarla oluşturduğu sergiler açmaktadır.

Resim 6-7: Rus asıllı sanatçı Asya Kozina' nın kağıt malzeme kullanarak yapmış olduğu Moğal düğün giysileri. www.asyakozina.com

Bir moda fotoğrafçısı ve stil danışmanı olan İngiliz Matthew Brodie kağıt malzemeyle yarattığı yeni aksesuarları, moda fotoğraflarında kullanmasıyla, adından söz ettirmiştir. Her zaman, imajları için farklı bakış açıları geliştirerek alışılmışın dışına çıkmayı hedefleyen sanatçı, tasarımlarında kağıdın olanaklarını değil kendi istediği görüntüleri yakalayacak şekilde malzemeyi incelikle işleyerek biçimlendirmiştir.

Resim 8-9: Matthew Brodie "Madamme Magazine" dergisinin 2011 Mart sayısı için hazırlamış olduğu kağıt kostümler.

Malzemesi ne olursa olsun, bir kostüm tasarlarken öncelikli olarak, tasarımcıyı ilgilendiren, yapacağı çalışmanın alt metnini oluşturmaktır. Tiyatro, opera, sinema ve gösteri alanlarına hazırlanan kostümlerin hepsi, her zaman için belli bir metne dayalı olarak ortaya çıkar. Bunun dışında; fotoğraf çekimleri, performans, konser gibi her türlü gösteri sanatının da yine bir alt metne sahip olması gerekir. Detaylı bir araştırma sonrası, verilen metne bağlı olarak elde edilecek bulgular doğrultusunda, tasarım süreci başlar. Tasarımcının, kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyabileceği, ancak her zaman için yönetmen ya da eseri sahneye koyan kişilerinde isteklerini ve anlatım yöntemlerini gözardı etmeyecek, tasarımlar ortaya çıkmalıdır. Bir kostüm tasarımcısının görevi, pek çok beklentiyi karşılamaktır, ancak iyi bir tasarımcının öngörüsü kuvvetli olmalıdırki yanlış giden bir tasarım sürecine, müdahale edebilsin.

Kostüm tasarımı, kağıt üzerinde başlayan düşünce birikimi gibi görünse de uygulama aşamasına gelindiğinde tasarımcıyı doğrudan ilgilendiren malzeme, doku, renk bilgisi gibi bazı teknik konulara da sahip olmasını gerektirir. Her zaman için kağıt üzerine yapılan çizim sürecinde, bu bilgilerden faydalanarak, çizimlere devam edilmelidir. Bir kostüm tasarımcısının sahip olacağı önemli bilgilerden biride kalıp bilgisidir. Yapılan çizimlerin, kalıplarını çıkarabilmesi, kendisiyle beraber çalışan realizatöre, yardımcı olup onu çizdiği tasarımı uygulanabilir nitelikte olduğuna ikna edebilmelidir.

Kostüm tasarımcısı, her zaman özgür çalışamaz, ikna etmesi gereken oyuncu, yönetmen ve terzilerin, yaptığı çalışmaya müdahalesiyle, karşı karşıyadır. Böyle bir durumda itiraz etmek

yerine, herkesi memnun edecek, ortak noktayı bulmak, yine tasarımcının görevlerindendir. Oyuncunun güzelliği değil, rahatlığı canlandırdığı karaktere uyum sağlamasına, imkan vereceğinden, önplanda tutulmalıdır.

Tüm bu sebeplerden dolayı, bir tasarımcının, giysi kalıp tekniklerini doğru bilmesi bu konularda pratiklik kazanması, tasarımcının işini kolaylıkla yapmasını sağlayacaktır. Sahne kostümü tasarım öğrencilerinin, üç boyut algısını güçlendirmek, malzeme bilgilerini geliştirmek, bakımından bu alanda yapılan tüm pratikler onların uygulama alanında deneyim kazanmalarını sağlar.

2008 yılından itibaren, kağıt kostümler uygulayarak, öğrencilerimizin kalıp teknikleri konusunda deneyimlerini artırmayı hedeflemiş bulunmaktayız. Öğrencilerimiz, okudukları bir hikaye, roman, tiyatro metni, film senaryosundan yola çıkarak hayali kahramanlarını yaratıp bu karakterleri çizmeye başlarlar. Kağıt üzerinde, bu karakterler daha sonra dersin yürütücüsü ile birlikte, karakter analizi üzerinde tartışılarak, geliştirilir. Yapılan çizimlerin, uygulama için yeterli bilgiyi vermesiyle, teknik çizimler yapılmaya başlanır. Bu teknik çizimler; tarihi kostümler için yine tarihi kostümlerin, kalıp kitapları referans alınarak temel kalıpların geliştirilmesiyle yapılır. Yapılan tasarıma sadık kalabilmek ve ilk tasarım düşüncesinden uzaklaşmamak için teknik çizim ve tasarım her zaman uygulama sırasında göz atabileceğimiz bir açıda olmalıdır. Böylece tasarımcı, malzemenin büyüsüne kapılıp kendi özgün tasarımından uzaklaşmamış olur. Uygulama kısmı, tasarımcının yaratıcılığını en yüksek seviyede ortaya koyduğu bir aşamadır kolaylıkla bu büyüye kapılmak mümkündür tabiiki bazı noktalarda tasarımcı çiziminden farklı hareket edebilir ancak yine de nerede, ne zaman durması gerektiğini bilmelidir.

Çalışmalarda, her defasında farklı noktalara sınırlandırma getirerek uygulamalara başlamaktayız. Bu sınırlandırma, bazen renk bazen malzeme olarak değişmektedir, böylece sonuçta çıkan çalışmaların dilbirliğinin olması ve sergileme de birbirleriyle uyumlu olmalarını sağlamış oluyoruz.

Resim 10-11: “Makbet” oyunu için tasarım yapmış olan öğrencilerin kağıt uygula-ma çalışmalarına başlamaları.2014.

Çalışmalarda kağıt malzeme olarak kraft kağıdının her nevi kalınlıkta olanı baz olarak kullanılırken, ilave malzeme olarak pelur, desen, fon, grapon, kağıt elyaf, gazete, saman kağıdı gibi çeşitli farklı kağıt malzemelerle uygulamara destek vermekteyiz. Kağıt malzemenin dışında kullanılan, tasarımlarımıza aykırı durmayacak, her türlü ip, halat, kordon, yapay çiçek, çuval, kafes teli gibi malzemelerde bütünlüğü bozmayacak şekilde, kullanılmaktadır. Tüm bu malzemelerin kaynaştırılması birbiri içinde öne çıkmayacak biçimde tasarımın realize edilmesi, yine tasarımcının kendi öngörüsüyle oluşmaktadır. Çoğu zaman, öğrencilerin kendi getirdiği önerilerle, yeni dokular yaratılmakta, kağıda yapılan bu yaratıcı müdahalelerle öğrencilerin tesadüf sonuçlar elde etmelerine sebep olmaktadır.

Resim 12-13: Tasarımcı örme zırhı kraft mal-zemeyi şeritler halinde kesip şişler yardımıyla örerek ortaya çıkarıyor.

Uygulama sırasında, birleştirici madde olarak, yapıştırıcı ve zımba teli kullanılmaktadır. Bazı noktalarda ise papier-mache (boncuk tutkalla yapılan kağıt kaplama tekniği) adlı bir teknik kullanılarak, yeni formlar yaratılmaktadır. Bu teknikle, amacımız aslında uygulama esnasında butafor atölyelerinin yapacağı çalışmayada bir ön hazırlık oluşturmaktır.

Resim 14-15: "Lady Macbeth" karakteri için tasarlanmış kostümden papier-mache tekniği kullanılarak yapılan kol detayındaki kurukafalar.

Kağıt kostümlerin gördüğü ilgi, öğrencilerin düş gücünü harekete geçirecek bir çalışmayla, 10.Akdeniz Sanat Okulları Buluşması kapsamında, 3-9 Mayıs 2010 tarihinde yapılan workshopta "Boğaz'dan İzler" adlı çalışmamızı gerçekleştirmemize sebep oldu. Katılımcılar, kağıt ve elyaf gibi farklı türde malzemeler kullanarak, İstanbul Boğazının herhangi bir yerinden aldıkları kesitleri ve gördüklerine dair izlenimlerini, üç boyutlu biçimlendirerek kostümlerini uyguladılar. Çalışma, öncelikle öğrencilerin, kadraj seçimi ile başladı ve buna bağlı olarak, ilk düşüncelerle ilgili yapılan beyin fırtınasından sonra uygulanacak çalışmaların belirlenmesiyle devam etti. Çalışmanın devamında, uygulamalara geçerken, kalıp çıkarma ve uygulama teknikleri anlatılarak tasarımlar, oluşturuldu.

Resim 16-17: 10. Akdeniz Sanat Okulları Buluşması "Boğaz'dan İzler" 3-9 Mayıs 2010 workshop çalışması.

Resim 18-19-20: Öğrencilerin sergilemek üzere hazırladıkları kostümlerden görüntüler.

Resim 21-22: 10. Akdeniz Sanat Okulları Buluşması "Boğaz'dan İzler" 3-9 Mayıs 2010 workshop çalışması. Tophane-i Amire Sergi Salonu / İstanbul

"Boğazdan İzler" adlı çalışmanın konusu, Turkuaz, Deniz ve Toprak'ın içinde bütünleştiği, İstanbul şehri ve pek çok sanatçının etkilendiği, İstanbul Boğaz'ının bizler de bıraktığı izleriydi. Çalışmanın amacı, katılımcılarda oluşan çağrışımların, kâğıdın zenginliğini de kullanarak kostüme dönüşümlerini, sağlamaktı. Bu çalışmada ilk olarak, İstanbul Boğaz'ının kişide bıraktığı izlerden yola çıkarak, bu izlerin kostümde nasıl ifade bulacağına dair düşünceler geliştirildi. Katılımcılardan, bu düşünceleri önce kağıt üzerine dökmeleri ve daha sonra da kalıp çıkarma teknikleri gösterilerek, tasarımlarını üç boyutlu hale dönüştürmeleri, istendi.

2008 yılından beri üzerinde araştırmalar yaptığım bu çalışmalar, kostüm tasarım öğrencileri için iyi bir deneyim ve öğrenme metodu olduğunu ileriki dönemlerde yapmış oldukları çalışmalarda alınan verimle, ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, profesyonel çalışma hayatına geçişte, onlar için iyi bir basamak olmanın dışında çıkan sonuçlarla çok meşakatli bir süreç olan kostüm tasarım ve uygulama sürecinden özgüvenleri artarak geçmelerini sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

In Steele,Valerie - Fogg, Marnie. ed. Modanın Tüm Öyküsü, İstanbul: Hayalperest Yayınevi, 2014.

Orsborne, Amy - Özen, Duygu çev. Moda. İstanbul: Kaktüs Yayınları, 2013.

Paton, Kathleen "Paper Dresses" In Steele, Valerie, Encyclopedia of Clothing and Fashion, 2005.

www.asyakozina.com

www.isabelladeborchgrave.com

www.matthewbrodie.com

www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/79778

www.mitademo.com

www.mxat.ru/english

Resim Kaynakları

Resim 1 www.metmuseum.org/collection/the-collection-online/search/79778
Resim 2 www.allinsongallery.com
Resim 3 www.jfklibrary.org
Resim 4 www.mitademo.com
Resim 5 www.mitademo.com
Resim 6 www.asyakozina.com
Resim 7 www.asyakozina.com
Resim 8 www.matthewbrodie.com
Resim 9 www.matthewbrodie.com
Resim 10-11 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.
Resim 12-13 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.
Resim 14-15 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.
Resim 16-17 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.
Resim 18-19-20 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.
Resim 21-22 Öztürk Dönmez, Fatma arşivinden.